

Sygn. akt **III AUa 10/22**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 sierpnia 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Wiesława Stachowiak

Sędziowie: Renata Pohl

Przemysław Horak

Protokolant: Beata Tonak

po rozpoznaniu w dniu 23 sierpnia 2023 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy **A. G.**

przeciwko **Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.**

o wysokość emerytury policyjnej

na skutek apelacji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 25 listopada 2021 r. sygn. akt IV U 45/20

oddała apelację.

Przemysław Horak	Wiesława Stachowiak	Renata Pohl
------------------	---------------------	-------------

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 08.07.2017 r., nr (...), Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji od 01.10.2017 r. ponownie ustalił wysokość emerytury **A. G.** . Decyzję wydano na podstawie art. 15c w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (dalej zwanej ustawą zaopatrzeniową) oraz na podstawie otrzymanej z (...) informacji (...) z 16.05.2017 r.

W odwołaniu od tej decyzji wnioskodawca **A. G.** wniósł o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez przyznanie mu świadczenia emerytalnego w dotychczasowej wysokości.

Wyrokiem z dnia 25 listopada 2021r., sygn. akt IV U 45/20, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze: zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 08.07.2017 r. nr ewid. (...) w ten sposób, że od dnia 01.10.2017 r. przyznał wnioskodawcy A. G. prawo do emerytury policyjnej w wysokości obliczonej na zasadach ustalonych przed tym dniem, to jest z pominięciem art. 15c ustawy z dnia 18.02.1994r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin.

Rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego zostało wydane w wyniku następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych:

Decyzją z 14.01.2002 r. nr ew. (...), Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych ustalił wnioskodawcy A. G. prawo do emerytury policyjnej od 01.02.2002 r. (data zwolnienia ze służby: 15.12.2001 r.).

Podstawę wymiaru emerytury stanowiła kwota 2482,45 zł. Emerytura z tytułu wysługi lat według zestawienia wyniosła 75 % podstawy wymiaru (nie więcej niż 75% podstawy wymiaru) tj. kwotę 1861,84 zł.

Wysokość świadczenia była ustalana ponownie lub waloryzowana kolejnymi decyzjami.

Decyzją z dnia 04.02.2002 r. Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych ustalił wnioskodawcy prawo do policyjnej renty inwalidzkiej, na podstawie orzeczenia (...) z dnia 14.01.2002 r. zaliczającego go do III grupy inwalidzkiej pozostającej w związku ze służbą w (...)

Wypłatę renty zawieszono z uwag na pobieranie korzystniejszej emerytury.

Instytut Pamięci Narodowej – (...)– wystawił informację o przebiegu służby z dnia 16.05.2017 r. nr (...), w której podał na podstawie posiadanych akt osobowych wnioskodawcy, że w okresie od 27.09.1979 r. do 31.07.1990 r. pełnił służbę w organach bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 2 ustawy z 18.10.2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

Decyzją o waloryzacji policyjnej emerytury z dnia 27.02.2017 r., pozwany od 01.03.2017 r. ustalił ubezpieczonemu nową wysokość policyjnej emerytury wraz z przysługującymi dodatkami.

Nowa wysokość emerytury została obliczona przez podwyższenie dotychczasowej emerytury, tj. kwoty 2999,93 zł, wskaźnikiem waloryzacji, tj. 100,44 %, nie mniej niż o kwotę 10 zł. Emerytura po waloryzacji od 01.03.2017 r. wyniosła 3013,13 zł.

Na dzień 01.10.2017 r. pozwany organ rentowy ustalił wnioskodawcy wysługę lat w następujący sposób:

– służba: 17 lat, 10 miesięcy i 17 dni, w tym:

– od 01.08.1990 r. – 15.05.1991 r. i od 16.05.1991 r. do 15.12.2001 r.– służba w (...) (1,5 x rok lub 1:1) – 16 lat 10 m-cy 15 dni;

- od 25.09.1978 r. do 26.09.1979 r. - służba w (...) – 1 rok 2 dni.

Ustalono określony w art. 13 b ustawy od 27.09.1979 r. do 31.07.1990 r. w wymiarze 10 lat 10 miesięcy 4 dni.

Instytut Pamięci Narodowej – (...)– wystawił informację o przebiegu służby z 16.05.2017 r., nr (...), w której podał na podstawie posiadanych akt osobowych wnioskodawcy, że w okresie od 27.09.1979 r. do 31.07.1990 r. pełnił on służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej.

Na powyższej informacji oparto zaskarżoną decyzję z dnia 08.07.2017 r.

Przebieg służby wnioskodawcy był następujący:

Od 27.09.1979 r. do 31.10.1989 r. wnioskodawca był kontrolerem G. P. (...) w (...) Brygadzie (...).

Od 01.11.1989 r. do 11.04.1991 r. jako kontroler G. P. (...) pełnił służbę w (...) Brygadzie (...)

Od 11.04.1991 r. do 15.05.1991 r. jako kontroler (...) szkolił się w Ośrodku (...).

Z dniem 15.05.1991 r. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej i powołany do służby stałej w (...).

Od 15.05.1991 r. do 03.09.1982 r. kontroler (...) Ś. w (...) Oddziale (...).

Od 03.09.1982 r. - 31.10.2000 r. – kontroler (...) G. w (...) Oddziale (...)

Od 01.11.2000 r. do 15.12.2001 r. – kontroler gr. kontroli ruchu granicznego (...) G. w (...) Oddziale (...)

Z dniem 15.12.2001 r. został zwolniony ze służby.

W wyniku uznania go przez komisję lekarską niezdolnym do pełnienia dalszej służby w (...) na skutek schorzeń pozostających w związku ze służbą (trzecia grupa inwalidzka), przeszedł na rentę inwalidzką i emeryturę.

W 1991 r. na tle przekształceń ustrojowych wnioskodawca nie był objęty weryfikacją.

Przez cały okres zawodowej służby wojskowej, wnioskodawca pełnił ją w na przejściu granicznym jako kontroler. Zajmował się kontrolowaniem osób na przejściu – przeprowadzał kontrolę paszportową podróżnych, sprawdzając czy posiadają oni dokumenty uprawniające do przekroczenia granicy, ich tożsamość, zgodność tych dokumentów z wizerunkiem osoby przekraczającej granicę.

W maju 1991 r. (...) połączył się ze (...)

Od 15.05.1991 r. po przyjęciu do (...)wnioskodawca wykonywał dokładnie te same czynności, z tym że na przejściu granicznym w G..

Wnioskodawca nie prowadził pracy operacyjnej. Nie współpracował z wywiadem ani kontrwywiadem, nie miał styczności z osobowymi źródłami informacji, nie prowadził działań operacyjnych. Nie podejmował jakichkolwiek działań przeciwko opozycji, związkom zawodowym, kościołom i związkom wyznaniowym. Nie wykonywał czynności mających na celu łamanie praw ani naruszanie wolności człowieka. Był zwykłym kontrolerem na granicy, nie był osobą funkcyjną.

W oparciu o wyżej ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy wskazał, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd I instancji stwierdził, że obniżenia wysokości emerytury wnioskodawcy dokonano w oparciu o informację IPN nr (...) z 16.05.2017 r., zgodnie z którą w okresie od 27.09.1979 r. do 31.07.1990 r. wnioskodawca pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa.

Zdaniem Sądu I instancji zaskarżona decyzja jest błędna, co skutkować musi jej zmianą.

Sąd Okręgowy powoływał następnie podstawę prawną rozstrzygnięcia, tj. art. 13b ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 723 ze zm.), za służbę na rzecz państwa totalitarnego uznaje się służbę od dnia 22 lipca 1944 roku do dnia 31 lipca 1990 roku w cywilnych i wojskowych instytucjach oraz formacjach wymienionych w ust. 1 tej regulacji.

W myśl § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18.10.2004 r. w sprawie trybu postępowania i właściwości organu w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1148 z późn. zm.), środkiem dowodowym potwierdzającym datę i podstawę zwolnienia ze służby oraz okres służby jest zaświadczenie o przebiegu służby, sporządzone na podstawie akt osobowych funkcjonariusza, wystawione przez właściwe organy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu lub Państwowej Straży Pożarnej.

Z kolei art. 13a ust. 1 ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy stanowi, że na wniosek organu emerytalnego właściwego według niniejszej ustawy, Instytut Pamięci Narodowej – (...)sporządza na podstawie posiadanych akt osobowych i w terminie 4 miesięcy od dnia otrzymania wniosku, przekazuje organowi emerytalnemu informację o przebiegu służby skazanych funkcjonariuszy w organach bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 13b.

Natomiast zgodnie z art. 13a ust. 5 ustawy zaopatrzeniowej, informacja o przebiegu służby, o której mowa w ust. 1, jest równoważna z zaświadczeniem o przebiegu służby sporządzanym na podstawie akt osobowych przez właściwe organy służb, o których mowa w art. 12.

W myśl art. 15c ust. 1 powołanej ustawy, w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, i która pozostawała w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., emerytura wynosi:

- 1) 0 % podstawy wymiaru – za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b;
- 2) 2,6 % podstawy wymiaru – za każdy rok służby lub okresów równorzędnych ze służbą, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 1, la oraz 2-4.

Sąd Okręgowy przywołał następnie uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 16.09.2020 r., sygn. akt III UZP 1/20. Teza Sądu Najwyższego wyrażona w tej uchwale, sprowadza się do wniosku, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa”, określone w wykładanym przepisie, powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka, sąd orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela.

Na gruncie niniejszej sprawy powyższe oznacza, że Sąd Okręgowy nie mógł oprzeć się bezkrytycznie na treści informacji nr (...), wystawionej przez IPN, lecz miał obowiązek oceny, czy wnioskodawca pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, w rozumieniu art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, z zastosowaniem wszelkich zasad postępowania dowodowego w procesie cywilnym, w tym zasady swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) i kontrydiktoryjności procesu (art. 232 k.p.c.).

Okoliczności sprawy ustalono więc na podstawie całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, w tym dokumentacji osobowej wnioskodawcy oraz jego zeznań. Żaden z tych dowodów nie został zakwestionowany przez którąkolwiek ze stron. Wnioskodawca nie kwestionował przebiegu służby wynikającego z dokumentacji, zwłaszcza w zakresie dat granicznych poszczególnych okresów oraz nazw i rodzajów komórek, w których odbywał służbę. Z kolei jego zeznania nie zostały zakwestionowane przez stronę pozwaną, nie zgłoszono też żadnych dalszych wniosków dowodowych na podważenie twierdzeń wnioskodawcy. Opierając się na analizie wszystkich zgromadzonych dokumentów i zeznań strony, ustalono dokładny przebieg służby wnioskodawcy oraz rodzaj i charakter wykonywanych przez niego czynności służbowych.

W uzasadnieniu powołanej uchwały Sądu Najwyższego stwierdzono, że brak związania sądu powszechnego treścią informacji o przebiegu służby nie zamyka procesu wykładni, lecz obliguje do wyjaśnienia pozostałych kwestii spornych, przede wszystkim znaczenia zwrotu „służby na rzecz totalitarnego państwa”.

Sąd Okręgowy wskazał, że skarżący wstąpił do służby od 27.09.1979 r. i został przydzielony do (...) Brygady (...), w której jako kontroler wykonywał obowiązki w G. P. Kontrolnej – najpierw w Ś., a potem w G.. Z dniem 15.05.1991 r. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej i powołany do służby stałej w (...). Pełnił służbę dalej na przejściu granicznym, z tym że w G., wykonując te same czynności co poprzednio.

Zdaniem Sądu Okręgowego nie można zgodzić się z założeniem, że sam fakt stwierdzenia pełnienia służby od 22.07.1944 r. do 31.07.1990 r. w wymienionych instytucjach i formacjach, jest wystarczający do uzyskania celu ustawy z 2016 r., w tym także aby wykluczone zostało prawo do dowodzenia, że służba pełniona w tym czasie nie była służbą na rzecz totalitarnego państwa, zwłaszcza gdy chodzi o osobę, której już raz obniżono świadczenie za samo jej pełnienie.

Sąd Okręgowy podzielił argumentację przedstawioną w uchwale na ich poparcie, stwierdzając, że mają one bezpośrednie przełożenie na realia niniejszej sprawy i wskazując, że należało przy ocenie sytuacji faktycznej i prawnej wnioskodawcy, mieć na względzie przebieg jego służby, by odpowiedzieć na pytanie, czy jakiegokolwiek jego działania prowadziły lub miały w zamierzeniu prowadzić do naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka.

Zdaniem Sądu Okręgowego przeprowadzone postępowanie dowodowe pozwala na udzielenie odpowiedzi negatywnej. Służba wnioskodawcy, którą odwołujący wykonywał w (...) P., sprowadzała się do ochrony granicy państwa – zabezpieczaniu przed nielegalnym jej przekraczaniem. Polegało to na dokonywaniu kontroli paszportowej osób przekraczających granicę, sprawdzaniu tożsamości z dokumentami, posiadania wymaganych dokumentów. Czynności te wykonuje się również obecnie. Pełniąc służbę na przejściu granicznym wnioskodawca nie współpracował z wywiadem czy kontrwywiadem. Nie wykonywał pracy operacyjnej. Nie wykonywał żadnej działalności przeciwko opozycji, związkom zawodowym, kościołom i związkom wyznaniowym albo mającej na celu łamanie praw lub naruszanie wolności człowieka.

Ustalenia prowadzą do wniosku, że wnioskodawca nie świadczył „służby na rzecz totalitarnego państwa”. Żadne jego czyny nie prowadziły do naruszenia praw i wolności obywateli. Wykonywał pracę tego samego rodzaju, jak później w latach 1991-2001 w (...)

W ocenie Sądu I instancji były to czynności niezbędne z punktu widzenia interesów kraju zarówno w warunkach reżimu komunistycznego, jak i demokratycznej Polski. Nic nie wyróżniało tych czynności pod kątem służby totalitarnemu państwu (nawet w rozumieniu sensu largo). Świadczą o tym zarówno niekwestionowane przez stronę przeciwną zeznania wnioskodawcy, jak i treść jego dokumentacji osobowej. Wnioskodawca potwierdził, że wykonywana przez niego praca w okresie objętym informacją IPN, jak i późniejsza, aż do 2001 r., była pracą związaną z ochroną granicy państwowej, przez cały ten okres niczym innym się nie zajmował, pracował jako zwykły kontroler. Nie podejmował jakichkolwiek działań przeciwko opozycji, związkom zawodowym, kościołom, związkom wyznaniowym. Działalność skarżącego nie była związana ze zwalczaniem opozycji, kościoła czy związków wyznaniowych i zawodowych, opozycją, tylko z bezpośrednią zabezpieczeniem granicy, co jest konieczne w każdym kraju.

Zdaniem Sądu Okręgowego zgromadzone dowody przemawiają na korzyść odwołującego się. Strona pozwana natomiast nie przedstawiła żadnych twierdzeń ani dowodów, mogących prowadzić do wniosku, że ubezpieczony jakimikolwiek czynami wykonywał jednak „służbę na rzecz totalitarnego państwa”. Nie podjęto w tym kierunku jakiegokolwiek aktywności procesowej w toku całego postępowania.

Sąd Okręgowy zwrócił się do IPN-u o wskazanie, czy Instytut dysponuje dokumentami świadczącymi o tym, że odwołujący się w spornym okresie naruszał prawa i wolności człowieka. IPN ((...)) wyraził w odpowiedzi swoje stanowisko. Podobnie jak pozwany – Instytut nie był w stanie przedstawić żadnych dowodów na łamanie przez ubezpieczonego praw i wolności człowieka. Pozwany w zasadzie przyznał, że takich konkretnych informacji nie ma.

Wnioskodawca żadnym swoim działaniem nie naruszył ani nie dążył do naruszenia praw i wolności obywateli, a zatem świadczenia emerytalno - rentowe nie zostały w tym zakresie uzyskane niegodziwie.

Odnosząc się do oceny przebiegu służby wnioskodawcy po 1990 r., Sąd Okręgowy wskazał, że wnioskodawca część swojej służby odbywał w (...) (do 15.12.2001r.). Rozpatrując służbę wnioskodawcy całościowo, analizując cały okres jego służby, można dostrzec, że nie tylko brak w niej elementów działań przeciwko prawom i wolnościom człowieka przed 1990 r., ale też, że po rozpoczęciu pracy w (...) od 15.05.1991r. wnioskodawca wypracował emeryturę wykonując długotrwałą, ciężką pracę na rzecz bezpieczeństwa obywateli Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej interesów majątkowych. Stał się również niezdolny do pracy w związku ze schorzeniami wynikającymi z właściwości tej służby.

Jako, że przed 1990 r. wnioskodawca nie był funkcjonariuszem (...), nie podlegał on procesowi weryfikacji przy transformacji ustrojowej. Po 1990 r. wnioskodawca przez kolejnych 11 lat wzorowo pełnił służbę chroniąc granicę Rzeczypospolitej Polskiej. Przeszedł weryfikację w tym sensie, że po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej został przyjęty do służby w (...). Dbał o zabezpieczenie granicy, jej szczelność, co oznacza, że jego służba miała bardzo istotne znaczenie z punktu widzenia interesu kraju, bezpieczeństwa publicznego i interesów ekonomicznych państwa.

Zdaniem Sądu Okręgowego wszystkie te argumenty świadczą o tym, że obniżenie emerytury na podstawie aktualnie obowiązującej wersji ustawy zaopatrzeniowej jest w przypadku ubezpieczonego niezasadne.

Konkludując Sąd Okręgowy uznał zaskarżoną decyzję za błędną już w świetle aktualnie obowiązujących przepisów ustawy zaopatrzeniowej. Tym samym nie ma potrzeby odwoływania się do kategorii zgodności i niezgodności tej ustawy z normami wyższego rzędu, w tym Konstytucji. Dlatego też nie ma znaczenia rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego w sprawach zainicjowanych wskutek postanowień Sądu Okręgowego w Warszawie z 24.01.2018 r., sygn. akt XIII 1 U 326/18, oraz z 27.05.2019 r., sygn. akt XIII 1 U 11007/18, którymi zwrócono się do Trybunału z pytaniem prawnym dotyczącym zgodności z Konstytucją ww. przepisów. Kwestia ta została szeroko omówiona przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 16.09.2020 r.

Z tych względów, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku złożył pozwany, w całości, wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania a także zasądzenie od odwołującego na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za II instancję, ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, pozostawiając temu Sądowi decyzję w zakresie kosztów postępowania.

W odpowiedzi na apelację odwołujący wniósł o oddalenie apelacji w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jako bezzasadna podlega oddaleniu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji przeprowadził prawidłowe postępowanie dowodowe, a zebrany materiał poddał wszechstronnej ocenie z zachowaniem granic swobodnej oceny dowodów, przewidzianej przez art. 233 § 1 k.p.c. Na tej podstawie Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, które tutejszy Sąd w pełni podziela i przyjmuje za własne.

Istota sporu sprowadzała się do oceny zasadności zastosowania wobec ubezpieczonego przepisów art. 15 c w zw. z art. 13 b ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, znowelizowanego w 2016 r. i w konsekwencji obniżenia wysokości przyznanej mu emerytury.

W świetle przepisu art. 15 c ust. 1 ustawy w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, i która pozostawała w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., emerytura wynosi:

- 0% podstawy wymiaru - za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b;

- 2,6% podstawy wymiaru - za każdy rok służby lub okresów równorzędnych ze służbą, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 1, la oraz 2-4.

Ponadto, jak wynika z treści ust. 3, wysokość emerytury ustalonej zgodnie z ust. 1 i 2 nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej emerytury wypłaconej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Istotą sporu było zatem ustalenie, czy odwołujący w okresie wskazanym w informacji IPN, tj. od 27.09.1979r. do 31.07.1990r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy z 18 lutego 1994 roku o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 roku, poz. 708 ze zmianami).

W tym miejscu przypomnieć należy, iż w przywołanej przez Sąd Okręgowy uchwale z dnia 16 września 2020 r. III UZP 1/20 Sąd Najwyższy stwierdził, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” określone w art. 13 b ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka.

Zasadniczy zarzut apelującego sprowadzał się do argumentacji, że skoro z informacji IPN wynika, że odwołujący w ww. okresie pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy z 18 lutego 1994 roku, to automatycznie spełnione zostały warunki do ponownego przeliczenia jej świadczenia. Zdaniem pozwanego istotnym kryterium jest fakt pełnienia służby w okresie od dnia 22.07.1944 r. do dnia 31.07.1990r. w wymienionych w tym przepisie jednostkach organizacyjnych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego argumentacja apelującego nie jest uzasadniona.

W orzecnictwie sądów powszechnych, sądów administracyjnych oraz Sądu Najwyższego ukształtował się jednolity pogląd, zgodnie z którym okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość mogą być udowodnione wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi w Kodeksie postępowania cywilnego. Przeciwno informacji o przebiegu służby mogą być przeprowadzane przeciwdowody. Sąd Najwyższy (por. wyroki z 09.04.2009 r., I UK 316/08, z 06.09.1995 r., II URN 23/95, OSNAPiUS 1996 nr 5, poz. 77, z 08.04.1999 r., II UKN 619/98, OSNAPiUS 2000 nr 11, poz. 439, z 04.10.2007 r. I UK 111/07, z 02.02.1996 r., II URN 3/95, OSNAPiUS 1996 nr 16, poz. 239 oraz z 25.07.1997 r., II UKN 186/97, OSNAPiUS 1998 nr 11, poz. 342) na gruncie art. 473 k.p.c. wielokrotnie wypowiadał się, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i prawa pracy w postępowaniu przed sądem nie obowiązują ograniczenia dowodowe. W postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe prowadzenie dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron nie podlega żadnym ograniczeniom. Nie może zatem ulegać wątpliwości, że pracownik czy ubezpieczony ubiegający się o świadczenie z ubezpieczenia społecznego może w postępowaniu przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych wszelkimi dowodami wykazywać okoliczności, od których zależą jego uprawnienia z tytułu ubezpieczenia - także wówczas, gdy z dokumentu np. zaświadczenia o zatrudnieniu, wynika co innego.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 09.12.2011 r. sygn. akt II UZP 10/11 (OSNP 2012/23-24/298) przyjął, że sąd ubezpieczeń społecznych, rozpoznający sprawę w wyniku wniesienia odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA w W., w sprawie ponownego ustalenia (obniżenia) wysokości emerytury policyjnej byłego funkcjonariusza(...), nie jest związany treścią informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa przedstawionej przez Instytut Pamięci Narodowej zarówno co do faktów (ustalonego w tym zaświadczeniu przebiegu służby), jak i co do kwalifikacji prawnej tych faktów (zakwalifikowania określonego okresu służby jako służby w organach bezpieczeństwa państwa). Ww. postanowienie Sądu Najwyższego zapadło na tle obniżenia emerytury policyjnej w związku z pierwszą ingerencją ustawodawcy w świadczenia emerytalne funkcjonariuszy reżimu komunistycznego, kiedy to do ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, wprowadzono

dotatkowy art. 15b przewidujący, że obniża się emeryturę osobie, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 18.10.2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów i która pozostawała w służbie przed dniem 02.01.1999 r.

Sąd Apelacyjny przypomina także treść powołanej wyżej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 16 września 2020r. III UZP 1/20. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanej uchwały dotyczącej kwestii obniżania emerytur policyjnych na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów potwierdził, że sądu powszechnego nie wiąże informacja o przebiegu służby wydana przez IPN w trybie art. 13a ust. 1 ustawy z 1994 r. Sąd Najwyższy zaakcentował, iż pojęcie „służby na rzecz totalitarnego państwa” należy odkodować jako punkt wyjścia do analizy sytuacji prawnej indywidualnych świadczeniobiorców. Tym samym nie można zgodzić się z założeniem, że sam fakt stwierdzenia pełnienia służby od dnia 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w wymienionych instytucjach i formacjach jest wystarczający do uzyskania celu ustawy z 2016 r., w tym także aby wykluczone zostało prawo do dowodzenia, iż służba pełniona w tym czasie nie była służbą na rzecz totalitarnego państwa. Sąd Najwyższy podkreślił także, że nie można ograniczyć się do bezrefleksyjnej wykładni językowej art. 13b ustawy z 1994 r., bowiem zakodowane w nim pojęcie stanowi kryterium wyjściowe, a więc przybiera postać domniemania możliwego do obalenia w procesie cywilnym.

Na powyższe stanowisko powołał się również Sąd Najwyższy w postanowieniu z 14.09.2021 r. sygn. akt USK 259/21 (w zakresie rozpoznania skargi kasacyjnej), wskazując, że sądu powszechnego nie wiąże informacja o przebiegu służby wydana przez IPN i w razie stosownego zarzutu przeciwko osnowie tej informacji, sąd będzie zobowiązany do rekonstrukcji jej przebiegu w konkretnym wypadku.

Sąd Najwyższy uznaje zatem, że informacja IPN stanowi dowód, który nie jest jednak dowodem wyłącznym albo dowodem niepodważalnym, którym sąd byłby związany, bez możliwości jego oceny w ramach przysługującego sądowi prawa do swobodnej i wszechstronnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.). Inne rozumienie stanowiska Sądu Najwyższego dawałoby IPN przymioty organu rozstrzygającego arbitralnie kwestie wysokości świadczeń emerytalno-rentowych, bez potrzeby odwoływania się do sądu, a z sądu organ firmujący jedynie ustalenia zawarte w informacji IPN.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego - mając na uwadze wykładnię celowościową ustawy uznać należy, że istotne znaczenie dla interpretacji definicji „służby na rzecz totalitarnego państwa” ma rodzaj i zakres czynności wykonywanych w trakcie służby.

Ustawa z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy (...) nie zawiera definicji „służby na rzecz totalitarnego państwa”. Celem odkodowania znaczenia tego sformułowania, odnieść się wypada do definicji zawartej w ustawie z 18.10.2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz o treści tych dokumentów (Dz.U. 2006 Nr 218, poz. 1592). Zgodnie z preambułą ww. ustawy służbą tego rodzaju jest „praca albo służba w organach bezpieczeństwa państwa komunistycznego lub pomoc udzielana tym organom przez osobowe źródło informacji, polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, była trwale związana z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego”.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, do zastosowania omawianych rygorów nie wystarczy zatem samo formalne pełnienie służby w jednostkach wymienionych w art. 13b ustawy w okresie od 22.07.1944r. do 31.07.1990r., ale pełnienie służby polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, łamaniu praw człowieka i obywatela.

Inna wykładnia przepisu art. 13b naruszałaby zasady sprawiedliwości społecznej, bowiem dotyczyłaby także osób, których pełniona funkcja czy charakter pracy nie miały charakteru operacyjnego, lecz charakter pomocniczy, techniczny, biurowy, porządkowy, niezwiązany z głównymi funkcjami organów bezpieczeństwa. Poza tym należy mieć

na względzie, że wykonywanie „służby na rzecz państwa totalitarnego” było zindywidualizowane, mogło różnić się osobistym zaangażowaniem danej osoby i determinacją na realizowanie określonych zadań i funkcji. Działalność funkcjonariusza mogła być w różnym stopniu ukierunkowana na potrzeby, korzyści totalitarnego państwa. W związku z tym nie każde nawiązanie stosunku prawnego w ramach jednostek organizacyjnych, wskazanych w ustawie, musiało wiązać się ze służbą na rzecz totalitarnego państwa.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie można przyjąć a priori, że sam fakt stwierdzenia pełnienia służby w okresie od 22.07.1944 r. do 31.07.1990 r. w wymienionych w ustawie jednostkach organizacyjnych jest wystarczający do uznania, że dana osoba „pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa”. Służba (praca) takiej osoby powinna być oceniana na podstawie indywidualnych czynów, w oparciu o wszystkie okoliczności pełnionej służby. Nie można stosować mechanizmu odpowiedzialności zbiorowej, gdyż stosowanie takiego mechanizmu przybliżyłoby ten mechanizm do mechanizmów stosowanych w czasach państwa totalitarnego.

Prezentowany przez Sąd Apelacyjny pogląd jest zatem w pełni zgodny z przywołaną uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 16.09.2020 r. sygn. akt III UZP 1/20 dotyczącą kwestii obniżania emerytur policyjnych.

Tym samym nie można zgodzić się z zarzutem apelującego, że sam fakt stwierdzenia pełnienia służby od dnia 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w wymienionych instytucjach i formacjach jest wystarczający do przesądzenia, że służba pełniona w tym czasie była służbą na rzecz totalitarnego państwa, zwłaszcza wykluczenia prawa do przeprowadzenia przeciwdowodu.

Dlatego nie można ograniczyć się jedynie do wykładni językowej art. 13b ustawy z 1994 r., bowiem zakodowane w nim pojęcie stanowi kryterium wyjściowe, a więc przybiera postać domniemania możliwego do obalenia w procesie cywilnym. Pokreślenia wymaga, że taka wykładnia jest zgodna z jednolitym i utrwalonym orzecznictwem sądów administracyjnych, w szczególności Naczelnego Sądu Administracyjnego (zob. na przykład wyroki: z dnia 11 grudnia 2019 r., I OSK 2015/19; I OSK 2247/19, a także z dnia 4 czerwca 2019 r., II FSK 2018/17).

Słuszne jest także stanowisko Sądu Okręgowego, że sądy powszechne nie są związane treścią informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa przedstawionej przez Instytut Pamięci Narodowej zarówno co do faktów (ustalonego w tym zaświadczeniu przebiegu służby), jak i co do kwalifikacji prawnej tych faktów (zakwalifikowania określonego okresu służby jako służby w organach bezpieczeństwa państwa). Związanie to obejmuje jedynie organ emerytalny.

Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie dał podstaw by przyjąć, że w okresie od 27.09.1979r. do 31.07.1990r. odwołujący pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa. Biorąc pod uwagę okres służby odwołującego objęty sporem, wskazać należy, że od 27.09.1979 r. do 31.10.1989 r. wnioskodawca był kontrolerem G. P. Kontrolnej w (...) Brygadzie (...), natomiast od 01.11.1989 r. do 11.04.1991 r. jako kontroler G. P. Kontrolnej pełnił służbę w (...) (...). Sąd Okręgowy trafnie ustalił, że przez cały okres zawodowej służby wojskowej, wnioskodawca pełnił ją w na przejściu granicznym jako kontroler. Zajmował się kontrolowaniem osób na przejściu – przeprowadzał kontrolę paszportową podróżnych, sprawdzając czy posiadają oni dokumenty uprawniające do przekroczenia granicy, ich tożsamość, zgodność tych dokumentów z wizerunkiem osoby przekraczającej granicę.

Niezależnie od powyższego - nie wykazano, aby odwołujący w wykonywanych czynnościach stosował jakiegokolwiek niegodziwe praktyki w pełnionej służbie, a tym samym, aby jej działania naruszały podstawowe prawa i wolności człowieka bądź wypełniały znamiona czynów niedozwolonych. Wnioskodawca nie wykonywał żadnych czynności operacyjnych i kontrwywiadowczych niezbędnych dla działalności (...) Wnioskodawca nie prowadził pracy operacyjnej. Nie współpracował z wywiadem ani kontrwywiadem, nie miał styczności z osobowymi źródłami informacji, nie prowadził działań operacyjnych. Był kontrolerem na granicy.

W realiach sprawy w postępowaniu sądowym dokonano zatem indywidualnej oceny charakteru zatrudnienia odwołującego i faktycznie wykonywanej przez niego pracy, mając na uwadze, że kryterium miejsca i czasu pełnienia służby nie powinno stanowić jedyne kryterium do oceny, czy odwołująca pełniła „służbę na rzecz totalitarnego

państwa”, w rozumieniu art. 13b ust. 1 ustawy z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy. Kryteriami niezbędnymi do oceny czy pełnił on „służbę na rzecz totalitarnego państwa” powinny być przede wszystkim: rodzaj wykonywanych czynności, sposób ich wykonywania, a w szczególności czy w okresie pełnienia służby (pracy) dopuszczał się naruszeń podstawowych praw i wolności człowieka.

Sąd Apelacyjny podobnie jak Sąd Okręgowy w całości oparł się zatem na uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16.09.2020r. III UZP 1/20 oraz podzielił w pełni stanowiska innych sądów powszechnych rozpoznających analogiczne sprawy. W tych orzeczeniach sądów powszechnych podniesiono m.in., że system emerytalny i kształtowane w jego ramach uprawnienia emerytalne nie mogą być elementem prowadzenia polityki represyjnej państwa, zwłaszcza że uprawnienia emerytalne nie są szczególnymi korzyściami, nawet w stosunku do służb mundurowych. W realiach sprawy odwołujący nie wykonywał zaś żadnych czynności operacyjnych niezbędnych dla działalności (...)

Z tych względów Sąd Apelacyjny uznał wszystkie zarzuty pozwanego za bezzasadne.

Biorąc powyższe rozważania pod uwagę oraz uwzględniając stan faktyczny ustalony w przedmiotowej sprawie Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że prawidłowe jest stanowisko Sądu Okręgowego, że brak podstaw do obniżenia odwołującemu wysokości emerytury, a tym samym zasadnym było pozostawienie tego świadczenia w dotychczasowej wysokości.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny podzielając ustalenia faktyczne i prawne Sądu I instancji, nie znalazł podstaw do wzruszenia kwestionowanego wyroku w kierunku postulowanym w apelacji. Zarzuty apelacji nie podważyły powyższych ustaleń, zaś apelacja stanowiła jedynie nieskuteczną polemikę z prawidłowymi ustaleniami i rozważaniami Sądu Okręgowego.

Konkludując, Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. apelację oddalił, nie znajdując podstaw do jej uwzględnienia.

Przemysław Horak	Wiesława Stachowiak	Renata Pohl
------------------	---------------------	-------------